Ann. VI. Num. X.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum,* est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato*

Cuncta mittantur ad Aristidem Leonori *equitem, commentarii* VOX URBIS *possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA

Apud Gebethner et Wolf — VARSAVIAE POLONORUM, Rakowskie Przedmiescie, 15.

Apud "Kronika Rodzinna" — VARSAVIAE POLONORUM, Krakowskie Przedmiescie, 6

IN ANGLIA

Apud Burns and Oates — LONDON W., 28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTENTR.

Apud Fridericum Pustet S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ. — NEW YORK, 52, Barclay Street. CINCINNATI, 436, Main Street.

IN GERMANIA

Apud Fridericum Pustet S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ. — RATISBONAE in BAVARIA

IN CANADA

Apud Librairie Granger Frères — MONTREAL, 1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCIII

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS

COMM. VOX URBIS IN AN. MDCCCCIII

Pretium subnotationis est in Italia Libell. 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 ½; Coron. 15 *recto tramite* mittendum ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARII "VOX URBIS„ POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,

ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA.

Qui pretium uti supra miserit infra Ianuarium mensem anni MDCCCCIII, praeter Commentarii numeros omnes qui edentur ipso anno MDCCCCIII, accipiet *ad libitum*

a) Librum (vulgo ‹ album ›) praecipua Urbis referentem, pulchritudine insignem, atque Commentarii moderatore iubente expresse adstructum; *sive*

b) Urbis e Ianiculo monte prospectum (Tabulam aere cusam metr. 1,10 × 0,24); *sive*

c) Collectionem chartularum electissimarum, quae distinctae coloribus plurima de Roma, iuxta optimarum artium placita, referunt.

QUI NOVOS DABIT SOCIOS

eliget insuper:

a) Libros de disciplinis omnibus, de bonis litteris, de Ecclesiasticis rebus quolibet e bibliopolarum catalogo, usque ad dimidium subnotationis annuae suae, id est in Italia ad Libell. 5; extra Italiam ubique ad Libell. 7,50; Marck 6; Sch. 6; Doll. 1 ½; Rubl. 3; Flor. 3 ½; Coron. 7 ½. Ipse electos libros describat atque Commentarii administratori significet; gratis mittentur, excepto impendio diribitorio Reipublicae debito; *sive*

b) E picturis Urbis grandes duas, photographice redditas, prouti voluerit ac significaverit; usque, ceu supra, ad dimidium annuae subnotationis;

c) ***Sin potius cupierit, dimidium subnotationis pretium ei remittetur qua pecunia diminuerit.***

Hac ultima conditione (*c*) modus datur sociis, quo si binos dederint socios novos, ipsi *gratis* Commentario fruantur; sin, possint amico favere, Commentarium dimidiato pretio praebentes.

Notatum vero plane volumus nos nova omnino sociorum nomina exspectare tradenda; non enim socios novos umquam existimabimus eos, qui nomen suum olim iam Commentario dederunt.

Ann. VI. ROMAE, Idibus Maiis MDCCCCIII. Num. X.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS: In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam: Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR: ARISTIDES LEONORI, eques. ROMAE - Via Alessandrina, 87.

POST LATINITATIS ET HISTORICORUM URBANOS CONVENTUS.

Qui, gentibus communis omnibus, de historicis rebus coetus prioribus mensis Aprilis diebus Romae fuit, in sessione philologicis dicata disciplinis, plurima latino sermone pertractavit per clarissimos viros, nomine celeberrimos, ex omni propemodum civitate adventantes; ad ultimum, proponente et de sententia coetum rogante Seymour Conway, ex athenaeo Cardiff, unanimi voto decernebat ut latinus sermo in pristinos rediret usus, et inter nationes communis lingua habendus esset, qua eruditi viri, quavis fuissent civitate orti, adinventa, studiaque invicem commutarent. Hebdomada vix interlabente, conventus alter congregatus e civitatibus, quae latino ab genere sunt, de latinitate idem sentiebat; at, aliquid altius exprimens, optabat ut sermo latinus passim apud omnes gentes « ad humanitatis commercium fovendum, augendum, tenendum » restitueretur.

Haec duo placita, vota, sententiae, - possunt enim pro legentis arbitrio nuncupari - aliquid quod nobis maximum est et incundissimum afferunt, tum quia idem sonant, tum quia viri, quibus norma et ius docendi est, et quotidianae vitae experientia, pulcherrime consenserunt postquam rem ex omni parte ventilarunt; tum denique quia votum historico-philologici concilii, floridum futuro latinarum conventui gentium sternens iter, omnino accidit improvisum, inopinum, quum in illo nihil de latinitate statuendum et constitutum iam inde esset, et constituendum putaretur. Sed ea necessitatis in dies quotidie vehementioris est vis, ut voces elicere cogat undique, et in hasce nil mirum si primos provocet viros, qui doctrina, auctoritate, consilio reliquis praecellere, et quodammodo principatum obtinere videantur.

*

Opus itaque absurdum, vanum, inutile aggressi sumus nos, qui sex iam annos in his paginis indesinenter ad ea, quae nunc tam solemniter sancta sunt, decertamus? Haec enim tela non semel in nos iacta a nonnullis, qui, ut ita dicam, latinitatis vendendae et emendae potestatem sibi fecerunt: latino sermoni unice studendum esse historica et critica ratione; contra pili, nauci omnia habenda. Aedepol! Verba eventibus confirmantur. Ecquis autem nostrum studium hoc impugnavit? Quin imo ipsi eius amorem scriptis demonstravimus; id tantum contendimus, non solam et unam illam latinitati operam esse admovendam. Quid enim ex hac disciplina manet facto satis usque innotescit videntibus, post annos tot in huiusmodi studio consumptos, impotes plerosque eloquii latini, impotes maiestatis antiquae, impotes coram iis, qui, alia disciplina imbuti, convenerint nostrorum patrum sermone, nobis haereditate singulari relicto, facile utentes. Experti dicimus, qui non unum hominem, ex nostratibus licet ac cetera egregium, in recentibus his conventibus ad latine disputandum provocatum, sese retrahentem, nutantem vidimus, atque etiam omnino confitentem audivimus se latine loquendi imperitum, ignarum.

*

Memorare ista, quamvis cum dolore, iuvat; clades enim, quae ab hoste imponuntur, si dux male mulcatus dux prudens fuerit, fient illi schola et disciplina ad victoriam; hac arte Roma de Samnitibus, hac de Carthaginiensibus triumphavit, hac Iugurtham arte perdidit, qua perdebatur. Itaque, iuxta placita Latini et Historici Coetus, maximum hoc onus magistris imponitur, uti discipulis suis latinum spiritum tradant cum sermone, hunc eruentes e litteris, quas docent, illo imbuentes non aures, sed animos adolescentium. Date spiritum, date animam latinam, et ipsa libenter latina concipiet, latina loquetur. Qui nos igitur triumpho latinitatis memorabili illa die XVI superioris mensis Aprilis interfuimus, fortasse pars non exigua, si quae *Vox Urbis* intulit, praeparavit, propagavit recto iudicio et sine ira et studio pensare velimus, numquid alia possumus velle praeter ea quae tanta sapientia et prudentia decreta sunt, ad incrementum sermonis latini? Quae voluerunt, designaruntque ad rem opportuna, haec sequamur, et in primis ea, quae ad magistros pertinent; non enim fas est absque eorum ministerio, ipsis non cooperantibus, socordibus, segnibus latinam linguam referre ad usum communis sermonis, quo gentes in communicandis humanitatis officiis utantur, qua una liceat apud omnes gentes versari, intelligere, intelligi. Sin, ut quid opellas praeparare, in quibus per artes, per disciplinas, per singula capita ea signentur nomina rerum, quae communi usui esse possint in promptu? Ut quid ea conficere, quae sint mutuis opportuna quotidianis colloquiis? Ut quid a civitatibus ea quaerere, quae ad rem prosint? In iis et in haec ergo sidendum.

Quod si, quae uterque conventus optavit, speravit, omnia ad unum non contigerint, proculdubio nonnulla tamen e multis consequetur humanitas, unde exemplum, et causa erit, quibus non modo in reliqua, sed etiam in meliora procedatur.

V. U.

SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes Idib. Novembr. an. MDCCCCII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus, quod de negotiis Ecclesiasticis sit; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae « Congregationes » aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.

Ann. VI. ROMAE, Idibus Maiis MDCCCCIII. Num. X.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS: In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam: Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR: ARISTIDES LEONORI, eques. ROMAE - Via Alessandrina, 87.

POST LATINITATIS ET HISTORICORUM

URBANOS CONVENTUS.

Qui, gentibus communis omnibus, de historicis rebus coetus prioribus mensis Aprilis diebus Romae fuit, in sessione philologicis dicata disciplinis, plurima latino sermone pertractavit per clarissimos viros, nomine celeberrimos, ex omni propemodum civitate adventantes; ad ultimum, proponente et de sententia coetum rogante Seymour Conway, ex athenaeo Cardiff, unanimi voto decernebat ut latinus sermo in pristinos rediret usus, et inter nationes communis lingua habendus esset, qua eruditi viri, quavis fuissent civitate orti, adinventa, studiaque invicem commutarent Hebdomada vix interlabente, conventus alter congregatus e civitatibus, quae latino ab genere sunt, de latinitate idem sentiebat; at, aliquid altius exprimens, optabat ut sermo latinus passim apud omnes gentes « ad humanitatis commercium fovendum, augendum, tenendum » restitueretur.

Haec duo placita, vota, sententiae, - possunt enim pro legentis arbitrio nuncupari - aliquid quod nobis maximum est et iucundissimum afferunt, tum quia idem sonant, tum quia viri, quibus norma et ius docendi est, et quotidianae vitae experientia, pulcherrime consenserunt postquam rem ex omni parte ventilarunt; tum denique quia votum historico-philologici concilii, floridum futuro latinarum conventui gentium sternens iter, omnino accidit improvisum, inopinum, quum in illo nihil de latinitate statuendum et constitutum iam inde esset, et constituendum putaretur. Sed ea necessitatis in dies quotidie vehementioris est vis, ut voces elicere cogat undique, et in hasce nil mirum si primos provocet viros, qui doctrina, auctoritate, consilio reliquis praecellere, et quodammodo principatum obtinere videantur.

⁂

Opus itaque absurdum, vanum, inutile aggressi sumus nos, qui sex iam annos in his paginis indesinenter ad ea, quae nunc tam solemniter sancta sunt, decertamus? Haec enim tela non semel in nos iacta a nonnullis, qui, ut ita dicam, latinitatis vendendae et emendae potestatem sibi fecerunt: latino sermoni unice studendum esse historica et critica ratione; contra pili, nauci omnia habenda. Aedepol! Verba eventibus confirmantur. Ecquis autem nostrum studium hoc impugnavit? Quin imo ipsi eius amorem scriptis demonstravimus; id tantum contendimus, non solam et unam illam latinitati operam esse admovendam. Quid enim ex hac disciplina manet facto satis usque innotescit videntibus, post annos tot in huiusmodi studio consumptos, impotes plerosque eloquii latini, impotes maiestatis antiquae, impotes coram iis, qui, alia disciplina imbuti, convenerint nostrorum patrum sermone, nobis haereditate singulari relicto, facile utentes. Experti dicimus, qui non unum hominem, ex nostratibus licet ac cetera egregium, in recentibus his conventibus ad latine disputandum provocatum, sese retrahentem, nutantem vidimus, atque etiam omnino confitentem audivimus se latine loquendi imperitum, ignarum.

⁂

Memorare ista, quamvis cum dolore, iuvat; clades enim, quae ab hoste imponuntur, si dux male mulcatus dux prudens fuerit, fient illi schola et disciplina ad victoriam; hac arte Roma de Samnitibus, hac de Carthaginiensibus triumphavit, hac Iugurtham arte perdidit, qua perdebatur. Itaque, iuxta placita Latini et Historici Coetus, maximum hoc onus magistris imponitur, uti discipulis suis latinum spiritum tradant cum sermone, hunc eruentes e litteris, quas docent, illo imbuentes non aures, sed animos adolescentium. Date spiritum, date animam latinam, et ipsa libenter latina concipiet, latina loquetur. Qui nos igitur triumpho latinitatis memorabili illa die XVI superioris mensis Aprilis interfuimus, fortasse pars non exigua, si quae *Vox Urbis* intulit, praeparavit, propagavit recto iudicio et sine ira et studio pensare velimus, numquid alia possumus velle praeter ea quae tanta sapientia et prudentia decreta sunt, ad incrementum sermonis latini? Quae voluerunt, designaruntque ad rem opportuna, haec sequamur, et in primis ea, quae ad magistros pertinent; non enim fas est absque eorum ministerio, ipsis non cooperantibus, socordibus, segnibus latinam linguam referre ad usum communis sermonis, quo gentes in communicandis humanitatis officiis utantur, qua una liceat apud omnes gentes versari, intelligere, intelligi. Sin, ut quid opellas praeparare, in quibus per artes, per disciplinas, per singula capita ea signentur nomina rerum, quae communi usui esse possint in promptu? Ut quid ea conficere, quae sint mutuis opportuna quotidianis colloquiis? Ut quid a civitatibus ea quaerere, quae ad rem prosint? In iis et in haec ergo sidendum.

Quod si, quae uterque conventus optavit, speravit, omnia ad unum non contigerint, proculdubio nonnulla tamen e multis consequetur humanitas, unde exemplum, et causa erit, quibus non modo in reliqua, sed etiam in meliora procedatur.

v. u.

SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes Idib. Novembr. an. MDCCCCII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus, quod de negotiis Ecclesiasticis sit; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae « Congregationes » aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.

fuit et quanta conventus hic noster undique ex cultis accedens huc gentibus aperte significat, cui Roma idem arcano suo significat nomine: Amor actuosus; atque ideo non audax sed verax ille erit qui fateatur nullam usquam esse regionem locumque, qui celebritate, fama, factis, rebus gestis, initis, absolutis, cum loco hoc, cum regione hac, cum Romano foro possit contendere. Proh sancta ora poetarum!, ex quibus quidam deum inducebat loquentem verba, quae nec abolevit vetustas, nec usus gentium delevit, nec mendacem saecula experta sunt:

Romanum satis est posse videre forum! »

Hisce argumentose prolatis, descenderunt in fori loca quot convenerant; et non curiositate levi, non festino cursu, sed ut decebat viros, quibus omne marmor, saxum omne modo suo loquebatur antiqua recludens, religione magna per singulas fori partes, per effossiones omnes diu versati sunt.

H. De Vecchi Pieralice.

THERSITES

IDEST

DE HOMINE CONVICIATORE AC MALEDICO.

Quotiescumque troiani belli scriptorem relegi – quod mihi, etsi pluribus negotiis distento, semel in anno usitatum est – atque illa speciosa miracula me tenuere, « quae – Quintiliani (1) verbis utar – humani ingenii modum excedunt », quaeque antiquitas tota ac posteritas, ceu divino afflata instinctu, pia religione, in omne tempus, prosecutae sunt, non raro subit in mentem dubitatio, utrum *Ilias* et *Odyssaea* magis pingendi artificio exquisitissimisque graeci sermonis veneribus, an bene vivendi doctrina, qua de virtute praecipiens Homerus lectorem delectat et monet, sint anteferenda. Neque multum abest quin existimem – nil tamen rerum gestarum historicae fidei demens – Maeonium alitem interdum continua translatione uti. Quae sententia – ne videar nodum in scirpo quaerere – neque novitatem sapit, neque adeo non probabilis est, quae a vero prorsus absona dici queat. Nonne Horatius noster, in epistola ad Lollium (2), cum de Homero miris praedicet laudibus, ab initio animadvertit, eum quid sit pulchrum, quid utile, quid non, planius ac melius Chrysippo et Crantore dicere? Neque aetatis nostrae eruditos homines id fugit, quibus meminisse sat erit Antonii Sodargna (3), qui in suis commentariis ad Iliadis lib. XVIII homericam ἀλληγορίαν accurate interpretatus, contra Horatianam (4) sententiam, quam ex fictis seriorum poëtarum fabulis ortum habuisse putat, docet animi feritatem non ita in Achille inesse ut eius indolis iudicium ac regula sit, sed in acri et inexorabili Thetydis filio patere imaginem hominis animi perturbationibus abrepti. Quidquid autem de hac controversia eruditi homines sentiunt et indicant, pro certo est maioribus nostris maximo in usu fuisse « lectorem delectare pariterque monere »:

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci
Lectorem delectando pariterque monendo (1).

Ἀοιδοί vel ῥαψῳδοί, cum ad testudinis sonum Homeri poëmata canerent, non hunc tantum sibi proposuere finem, ut musicae cantusque delectatione spectantium aures permulcerent, sed vitae exemplar potissimum intuentes, rerum gestarum memoria, pravos castigarent mores atque ad id quod rectum honestumque est rite instituerent; quod ni ita esset, miseri inanem operam perdidissent. Quare et mihi praestat hanc sequi viam, qui a recentiorum criticorum iudicum figmentis longe abhorrens, malo in divinis Homeri carminibus, praeter graecitatis veneres, sententiarum sapientiam admirari, quam, cultro ad cadaverum sectionem pertinente, tam insignis vatis membra sine ulla pietate discerpere (2). Itaque ad inceptum redeo, utque rem exemplo confirmem, maxima qua potero diligentia, Thersiteam narrationem Iliadis lib. II contentam explanabo, qui locus, meo quidem iudicio, proposito haeret apte. Enimvero detractorum imaginem vividis coloribus expressam hic Homerus exhibet, quorum foeditatem, saepe vulpino more personatam, etsi cavere arduum est, tamen evolvere atque dissimulationis integumentis nudare, in praesentiarum, omnibus perutile fore confido.

✣

Antequam de Homerico Thersite dico, pauca supra repetam, quae ad rei momenta illustranda omnino necessaria esse videntur.

Iuppiter iniuriam ulciscendi causa, ob raptam Briseidem ab Agamemnone Achilli inlatam, nocturna specie, Agamemnonem, quo citius cum Troianis praelium committat adhortatur. Hic, prima luce, principibus Achivorum ducibus Iovis consilium aperit, moxque omnes ad contionem advocat. Pro contione, ut populi fidem tentet, Agamemnon simulat, se, tot exantlatis laboribus longoque bello fessum, velle Troia discedere. Hinc, contione dimissa, Achivi magno cum tumultu alii alio discurrentes de patria repetenda cogitant et ea quae ad profectionem pertinent comparare student. Contra Ulyxes, Minervae monitu, precibus minisque singulos ab incepto deterret, seditionem comprimit contionemque restituit. Tum Thersites, turpis et maledicus homo, cui Achivorum discessum urgere unum opus est, Laërtiadi obsistere, conviciisque Agamemnonem insane consectari. Praestat poëtam ipsum audire, qui, in primis, Thersitae naturam ita perbelle adumbrat:

Ἄλλοι μέν ῥ' ἕζοντο, ἐρήτυθεν δὲ καθ' ἕδρας·
Θερσίτης δ' ἔτι μοῦνος ἀμετροεπὴς ἐκολῴα,
ὅς ῥ' ἔπεα φρεσὶν ᾗσιν ἄκοσμά τε πολλά τε ᾔδη,
μάψ, ἀτὰρ οὐ κατὰ κόσμον, ἐριζέμεναι βασιλεῦσιν,
ἀλλ' ὅτι οἱ εἴσαιτο γελοίϊον Ἀργείοισιν
ἔμμεναι. αἴσχιστος δὲ ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν·
φολκὸς ἔην, χωλὸς δ' ἕτερον πόδα· τὼ δέ οἱ ὤμω
κυρτώ, ἐπὶ στῆθος συνοχωκότε· αὐτὰρ ὕπερθεν
φοξὸς ἔην κεφαλήν, ψεδνὴ δ' ἐπενήνοθε λάχνη.
ἔχθιστος δ' Ἀχιλῆϊ μάλιστ' ἦν ἠδ' Ὀδυσῆϊ·
τὼ γὰρ νεικείεσκε· τότ' αὖτ' Ἀγαμέμνονι δίῳ
ὀξέα κεκληγὼς λέγ' ὀνείδεα· τῷ δ' ἄρ' Ἀχαιοὶ
ἐκπάγλως κοτέοντο νεμέσσηθέν τ' ἐνὶ θυμῷ.
αὐτὰρ ὁ μακρὰ βοῶν Ἀγαμέμνονα νείκεε μύθῳ·

(*Il.*, II, v. 211-224).

Hoc Thersiteae narrationis exordium rerum eventus atque exitus quodam modo legenti praenuntiat: Homerus enim verba ea subtilitate ac proprietate fingit eaque calliditate nectit, ut nulla opus sit coniectura ad investigandum quo rem deducat. Quamobrem facere non possum quin meminerim illius percelebris manzonianae comparationis de vino novo in dolia fissa coniecto: pinguia musta dolio vetere inclusa fervent, murmurant, per laminum rimas exsiliunt; unde fit, ut si quis aliquid liquoris aestu erumpentis gustatu exploret, etiam de dolio non promens, magnine an minimi sit iudicet. Exemplum sane homericae narrationi arridet. Expendamus singula.

Θερσίτης. — Ex nomine ipso prima mali labes! Nullum verbum hoc, quod Homerus non sine industria procudit, ad turpem hominis naturam exprimendam significantius est. Θερσίτης originem ducit a verbo aeolico θέρσον, quod attice idem est ac θάρσος, per metathesin θράσος. « En ideo, notat Fäsi (1), peculiare Thersitae vitium, petulantia, quae, pudoris oblita, nullique parcens, quidquid maius excellentiusque inveniri potest lutó obterit; facile dicas eum insignem ad deformitatem a diis procreatum fuisse, ne quem innata tam pessimi hominis pravitas latuisset! »

Iterum in contionem advocati duces Achivorum cum populo sedent et silent, ut, Laërtiadis dicto audientes, belli renovandi consilium ineant. Thersites unus, alienis incrementis infensissimus, blaterans tumultuatur: Θερσίτης δ' ἔτι μοῦνος ἀμετροεπὴς ἐκολῴα. Mira verborum significatio ac dispositio! Thersites μοῦνος idest *solus* blaterat, idque turpiorem eius petulantiam reddit, cum in tanta hominum turba neminem sibi advocatum habeat; ἀμετροεπής (α priv., μέτρον = *modus*, ἔπος = *verbum*) idest qui verborum modum numquam novit, sed praecipite facundia intemperate loquitur; ἐκολῴα, idest *occinit* (italice *gracchia*), quod, cum corvorum laevi ominis avium sit, – dicimus et veneto sermone: « *croato de le male nove* » – acerbae solutissimae linguae aculeis, qui humanos animos crudeliter versant, apte respondet. Quae omnia magis perspicua sunt ex sequentibus versibus, in Patavina editione (2) ita ad verbum expressis: « Qui (Thersites) norat animo suo ineptis et multis verbis || Temere, neque ut decebat, altercari cum regibus, || *Effutiens* quodcumque ei videbatur ridiculum Argivis || Fore.

Qua patria natus, quibus parentibus genitus Thersites? Nulla maledicenti homini patria, nulli parentes ei qui caeco livore disrumpitur; hoc teterrimum perversitate monstrum omnes oderunt, fugiunt, et si quis sanae mentis est vel tetigisse timebit. Detractor, tamquam Deo devotus, dum limacum more serpit humi, cuncta quae permanat sua peste inficit. Homerus itaque, cui singulorum virorum, tum in *Iliade*, tum in *Odyssaea* origines subtexere mos est, de Thersite, quasi dedita opera, haec perpauca notat: αἴσχιστος δὲ ἀνὴρ ὑπὸ Ἴλιον ἦλθεν = « turpissimus autem vir (ad) Ilium venit »: tantoque nomini nullum par elogium!

(Ad proximum numerum). Marcus Belli.

(1) *Inst. orat.*, X, c. 1, 50
(2) *Epist.*, I, 2.
(3) A. Sodargna, Annot. al lib. XVIII dell'*Iliade*. Venezia, 1847.
(4) *Epist. ad Pis.*, v. 120 et seqq.

(1) Hor., *Epist. ad Pis.*, v. 343-344.
(2) V. Inama. *Lett. gr.*, Milano, 1880, pag. 42.

(1) V. *Iliade* di Omero, con note di G. Rigutini, vol. I. Prato, 1881, pag. 65.
(2) Homeri opera quae exstant omnia, graece et latine, etc. Patavii, 1744.

LATINITATIS CONVENTUS

INTER VETERA URBIS MONUMENTA.

Numquid Latinitatis Conventus abscederet Urbe, quin matris suae memores reliquias venerabundus inviseret, circumiret, excoleret? Hinc postquam peregrinati sunt per Latiales colles, a Tusculano olim Ciceronis, – nunc Abadia Cryptae-ferratae, – in qua mysteria religionis cultusque gentis latinae et hellenicae suave inter se foedus iniverunt, ad radices Albani montis, quasi centrum olim latinitatis constituti, quemadmodum concinna oratione et sapientia qua pollet demonstravit clarissimus vir Iosephus Tomassetti, in athenaeo romano magister, omnes composuerunt simul ut in Palatino monte, natali Urbis die, denique consisterent, tum genialibus admoturi dapibus manus, tum inter praeclara romanae magnificentiae rudera et postea et ante epulas abituri.

Itaque constituta illa die, in aedes Berninianas primo itum est, et Guidone Cora audito, qui archaeologica reperta in Balkanica, olim Dacica, peninsula narravit, audito etiam nobili viro Guillibert, alia narrante de iis, quae in Gallia Narbonensi sunt nupera, (et mirabile quidem, quod duae nobilissimae gentes, sorores, ab oriente altera, altera ab occidente ad matrem, matrem celebraturae venirent); audito Romulo Artioli aliqua de sepulchreto primo describente, quo Romani prisci usi ad radices Palatii sunt; denique audito clarissimo viro Iosepho Gatteschi, qui Romae Imperatoriae monumenta lineis in prospectu per chartas mirifice delineavit, quasi sponte nascerentur qui Romam uti ab origine Romulea, uti Caesarum aetate, uti nunc est, Romanam posteris Urbem salutaturis ostenderent, inde ex Berninianis aedibus, circa meridiem, convenientes in Romanum Forum properarunt. Illic Dantes ille Vaglieri, doctor antiquitatis notissimus, monumenta singillatim invisens et enumerans, ductor pulcherrimi agminis, omnia quae ad rem erant indicabat, multa de iis, quae nunc sunt, multa de iis, quae antea fuerunt, multa de iis, quae iam ab inde exstiterunt, tribus veluti aetatibus superpositis primigenio solo, alio super alio, praesertimque ea quae nuperrima fausto alite data sunt, enarrabat.

Sed ante quam haec exponeret singula, recte voluit, quae animos invisentium praepararet, orationem edere super dorsa Veliae consistens, quae ab ipso auctore, qua summa est humanitate, nobis tradita ut latinis verbis in nostro Commentario ex integro redderemus, est prouti sequitur:

Dantis Vaglieri oratio.

« Humiliores et minores iis, quae relatae sunt in monumentis, Romanae Urbis origines vix quisquam animo concepisset; Romanae Urbis, inquam, quae postea tanta luce domi militiaeque late emicuit, tanta saeculis omnibus sapientiae celebritate coruscavit.

Exiguo Pariliarum festo die, pastores nonnulli bis millibus et sexcentis quinquaginta sex annis ante nostrum hunc diem, futurae Urbis muros, circumducto aratro, sulco conscripserunt. Detur haec venia antiquitati, quae rei memoriam incolis consecravit suis traditione sempiterna; neque sint sacra minus et memori religione Romuli verba serventur, quibus est ominatus incepta pius idem et fortis:

Condenti, Iuppiter, urbem
Et genitor Mavors, Vestaque mater, ades!
Quosque pium est adhibere deos, advertite cuncti!
Auspicibus vobis hoc mihi surgat opus.
Longa sit huic aetas, dominaeque potentia terrae,
Sitque sub hac oriens occiduusque dies.

Hos facile nobis fingemus pastores, ovinis indutos pellibus, prouti pascebant, casas habitantes stramenticias, cum a longe post saecularia itinera venissent: ferme nulla erant iis ad manus, quibus nova civitas instrueretur, **armaretur; non divitiae, non leges, vel diuturna experientia, vel celeberrimo auctoris nomine commendatae; nihil, praeter semetipsos, habebant.** At invalescebant sui generis indole, pietate in deos, firmis institutis, quae ab avis atavisque susceperant. Venerant huc, ubi dii locum Urbi constituerant dominaturae gentibus omnibus, manu primum, deinde consilio semper, aeterno consilio, Urbi cui Fatum dixerat:

...quotiens steteris domito sublimis in Orbe,
Omnia sint humeris inferiora tuis.

Hoc de loco, in quo sumus, menti suapte illucent initia Romae, fata quibus crevit, fata quibus et occidit, et ea quibus postea revirescere visa est. Coram, in conspectu Romani fori sunt rudera, reliquiae venerabiles, super quas, olim omnium artium conspiratione coruscas, sex ac triginta saecula volitarunt, in quibus Boni architectus, argumentosus quatuor iam annos effodiens, Superis, credo, qui loca haec dilexerunt, Manibus ipsis arridentibus, tot arcana foecundo eruit solo, in quo recondebantur. **Campus hic ingens, ruinis late obrutus, nostris quodammodo sub oculis reviviscit, et frequens illa turba Romulidum, quae olim ibi versata est, suo quodam sermone considerantes animas affatur. Quem sermonem quidem is tantummodo intelliget, qui animo fruetur et indole, quibus vos, o latina stirps, romana progenies undequaque venistis, ubi Romae nomen insonuit auribus, unde almae nostrae Matris nobilis vir Angelus De Gubernatis advocantia et accientia verba dimisit.** Loca haec, subversae columnae, columnarumque sparsi trunci, fracta marmora, rudera spoliata ornamentis, abditaque sub solo sepulchra in lucem redeuntia fortasse parum, aut nihil oculis delectabile ostendunt, ac tamen ineffabile quoddam inde movet quo tenetur spiritus, tenetur obtutus, et in hisce haeremus defixi, et audimus arcano sermone tacito nobiscum loquentia; audimus et contemplamur, non siccis oculis, attingente pietate animam, quasi avorum parentumque nostrorum olim in usu res manibus versaremus.

Adest hic Palatinus ominalis collis, incunabula nostrae gentis. Arduus ceteros inter colles, diadematis more cingentes, inde praeceps in aquas, in paludes eminebat. Hinc Tiber flavo aquarum agmine pater et custos aderat, origo et auctor praecipuus sortis Romanae.

Hinc quae Palatina porta olim, a mugientibus armentis Mugonia appellata, in Veliam dabat, dorsum hoc ab aquis, quasi isthmus emergens, ubi hodie consistimus. Hic Titi Vespasiani arcus excitabitur, memoria posteris super Semiticas gentes superstitionesque traditura populi Romani victoriam; hic Hadrianus Augustus templa duo, postica, Romae et Veneris excitabit, ut matri divinae unde latinum genus fuit, ut Urbi qua latinus populus invaluit, gloria redderetur.

Undique undanti fluctu Romani illi prisci, praeter hoc dorsum, custodiebantur, qui fluctus, nonnisi postea ablatus est:

Hoc ubi nunc fora sunt, udae tenuere paludes,
Amne redundatis fossa madebat aquis.
Curtius ille lacus, siccas qui sustinet aras,
Nunc solida est tellus, sed lacus ante fuit.

At patebat in Capitolium via, quod in prospectu assurgit, unde Sabini ex colle Quirinali huc usque processerant, ubi Romulus profligavit et Statori Iovi templum vovit, cuius memoriam servat locus, quem ad arcum Titi videtis. Via haec Sacra appellata est, praeter quam extra Palatium et primae aedes consecratae diis Laribus ac Penatibus Romam servaturis, et Regia, ubi Pontificum Collegium romanam historiam scripsit, et domus Sacerdotum, et prope Vestae illius templum, symbolum aeternae reipublicae in igne aeterno, memoria temporis ritusque antiquissimi.

Sed via ipsa progreditur longius, ad pedes Capitolinae arcis usque, ad Vulcani aream, ad Saturni templum, utraque vetustissima genti: quippe ad Vulcani aream Senatus coibat, cum

centum illi in prato saepe Senatus erat,

et priscis temporibus comitia Populus Romanus habebat.

Prope et Comitium, ubi in Curia senatus rem publicam administrabat, in quo populus pro libertate sua acriter toties dimicabat, legesque voto firmabat. **Hic, siqua fides, Romuli sepulchrum, nigro lapide notatum, opertum, cui iusta forsan ultimus natalitio Urbis die Maxentius persolvit, Maxentius ille, cui tanta inerat animo Romana indoles, qui Romano ausu basilicam illam molitus est, quam tamen felicior victor Constantinus absolvit, et nomine suo dedicavit, immemor Augusti, qui opus aggressus fuerat primus.**

Numquid singularia videbuntur sepulchra hanc iuxta viam reperta nuper, intra moenia Urbis aeternae, cum lege vetustissima cautum iam ab inde fuerit: « Hominem in urbe neve sepelito, neve urito »? At, quo tempore facta sunt haec, locus profecto extra Urbis moenia spatiabatur.

Haec tamen monumenta ideo reperta sunt, quia Boni, ille effossionum rector et arbiter, rerumque acutissimus perscrutator, primus in effossionibus fori morem inivit, ut ita dicam, historicum. Non enim, superioribus expletus, inferiora reliquit praeteriens, sed instituit operi, donec ultima reperiret, praeter quae tantum humus intacta haberetur:

Tunc iussa repostos
Exhibuere sinus tumuli, monumentaque gentis!

Visuri ibimus igitur, intra angustias tamen temporis, quae nos cogunt; descendemus in forum, ubi tota olim palpitavit vita Romulidum, ubi civitatis res agebantur, ubi iudicia, commercia absolvebantur, ipsa otia habebantur.

Quae ab Urbe in universum terrarum orbem terra marique, domi militiaeque mille per annos et ultra manarunt, ea omnia hoc ab loco processisse affirmare haud dubie possumus. Quanta Roma fuit, tota penitus hic fuit; quae tamen

stam Taurinorum triumphatori introeunte, Vigus, festivo ore cecinit:

Ut sol tenebras illico discutit
Pulsis refulgens nubibus, obsitas,
Luctum metumque sic ab omni
Corde tuum os pepulit renidens!

Sic brevi temporis intervallo, doctor ipse fuit regius, mox reipublicae fautor, paucis iterum diebus regius, et demum, cum Subalpini in alienam fuerunt dominationem dilapsi, mutatis rerum nominibus, imperatorius.

Ad eius tamen scholam, veluti ad puram sinceramque elegantiarum fontem adibant omnes, qui ea aetate Taurini ingenio florescerent et studiorum desiderio. Ex ore magistri non modo verba mollia profluebant, sed doctrinae plenissima. Nam similitudine naturae ductus, in veteribus totus immorabatur. Quapropter Ciceronem in primis versandum selegerat, illum adamare, illum in secessu habere, et fructum, quem arte studioque hauserat, facillime cum alumnis communicare. Et quotquot in urbe Subalpinorum capite erant intelligentis ingenii viri, ex eius schola prodierunt, omnesque latinum sermonem excolere, et veluti ex illustri disciplinarum palestra exiissent, in maximo honore haberi.

Nec mihi esse praetereundum puto, eadem aetate in nobis haud conticuisse Graecorum litteras, sed vehementius quam nunc excoli coeptas esse. Apud nos eas publice docebat Franciscus Regis, diligens nec indisertus veterum poetarum enarrator, qui suos alumnos ad interiorem graecarum litterarum doctrinam deducebat. In praecipuis hominis operibus italica *Cyropaedia* iure censetur, quae elegantem varietatem atque antiquum Xenophontis colorem imprimis refert.

Aliique complures latinis litteris, graecis et italis eruditi exstiterunt in Magno Taurinensium Archigymnasio, inter quos merito sunt adnumerandi Clemens Damianus Priocca, Ioseph Vernazza Albensis, et Carolus Botta, qui patrum memoria historiae principatum Subalpinis adseruit, et Victorius ille Alferius, qui Italicae Melpomenes vindex, veterum tragicorum gloriam est assecutus.

Quo facto Vincentius Montius, qui illis temporibus primas referebat in litteris, et intermortuam Aligherii famam iterum excitavit, vir sane praedivitis venae, qui Pindaricos aestus et molles Anacreontis, aut teretes Metastasii modos perinde potuit aemulari, dicere de nobis haud dubitavit: « Subalpini homines, qui serius in contentionem studiorum cum ceteris Italiae populis venerunt, studeant enixe ne quaesita iam sibi decora obscurari incuria scriptorum patiantur ».

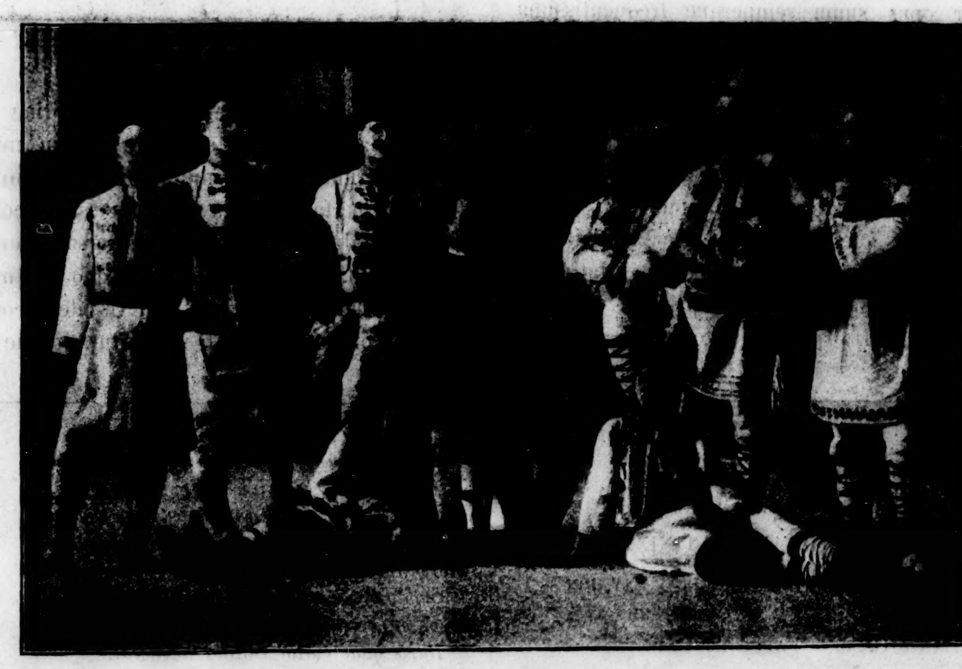
Vigus grandis admodum natu, octogenario maior, finem vitae sanctissime implevit XVI kal. Februarias an. MDCCCV. Acerbum funus satis amplo praeconio prosecutus est pro dignitate Caesar Salutius eques, vir doctus, qui doctum collegam laudibus decoravit.

SUBALPINUS.

SPECTACULA LATINITATIS CONVENTUI
ROMAE PARATA.

PLAUTI vel Terentii agere fabulas, dicere et Sophoclis Euripidisque tragoedias antiquus mos in ephebeis atque in gymnasiis invaluit. Visum est enim, idque summo iure, adulescentulis maxime utile, ut quibus sermonibus arripiendis operam darent in ludo, iis in scaena quasi familiari conversatione uterentur. Hac arte, dum delectatio mentibus oculisque agentium et auscultantium animis paratur, summa inde utilitatis copia studentibus litterariae rei ducitur, atque Horatianum undique de dulci et utili cumulando praeceptum impletur.

At huiusmodi in actione, quae Latinitatis conventui est oblata, omnino alia et diversa res fuit; idque dedit opportunitas temporis, dedit spectantium insolita multitudo, dedit consilium novum omnino. Quare ornandus iterum laudibus vir eruditissimus Angelus de Gubernatis hac quoque ex parte non exiguis, quod is Latino sanguine genitis filiis, qui inter nostros versabantur dederit, sapienti animo et diuturno labore, mores patrum, et linguam, et vitam in scaena reviviscentem contemplanda.

Rumeni, qui gymnicos ludos Romae egerunt ob Latinitatis conventum.

Fabula acta est Plautina, *Aulularia*, cuius vulgatum satis est argumentum iis qui latinam grammaticam in scholis excessere. Euclio senex avarus filiam habet Phaedram. Megadorus senex proximus divesque eam uxorem cupit et indotatam ab avaro obtinet, quamquam nepos eius Lyconides iam Phaedram adamaverat eiusque fidem habuerat. Instant nuptiae a Megadoro indictae: Euclio ollam ab avo non minus sordido auri plenam possidens anxia cura ita custodit, ut, dum parantur domi nuptiae, eam subtrahat et in Fidei sacris aedibus condat timens ne servi Megadori inveniant. Eum exorantem audit Strobilus, Lyconidis servus, qui rapturum se ollam despondet; sed incautum deprehendit Euclio, male arguit, expellit; recipit deinde thesaurum ut alibi servet in luco Silvani. Frustra tamen; Strobilus enim redux sequitur, ollamque corripit secum. Quanta inde clamet et ploret senex quis dicat? Audit flentem Lyconides, et plorantem raptum thesaurum de filia non de olla credens, sese incusat raptorem; ita pater scit filiam quoque se perdidisse. At explanata re, servo, ni thesaurum reddat, mortem minitatur. Qui reddit quidem, non vero ante quam concessa sibi sit pretio libertas. Reddita Euclioni olla Lyconidem hic ita rependit, ut filiam illi potius concedat et illi nummos dotis loco donet.

Fabulam optime egerunt iuvenes puellaeque ex Romano athenaeo, quorum nomina honoris caussa iuvat afferre:

Lar familiaris, qui prologum dicit, Yostus Randaccio fuit. *Euclio* senex, Aloisius Siciliani – *Megadorus* senex, Titus Marrone – *Eunomia*, eius soror, Emma Triussi – *Lyconides*, eius filius, Franciscus Pellati – *Strobilus Senior*, servus, Henricus Fondi – *Strobilus Iunior*, Nicolaus Feliciani – *Staphila*, serva, Maria Ciartoso – *Pythodicus*, rei familiaris curator, Carolus Aru – *Congrio*, coquus, Laurentius Pellati – *Antrax*, coquus, Formiggini doctor. – *Aulistae* Amalia Cesana, et Aloisia comitissa Giannelli-Viscardi.

Plausibus omnium exacta fabula, Grigoriu, Bucarestensis doctor, gentis suae vestibus insignis, carmen dixit, cui titulus *Danuvii fluminis custodia*, quo iam Rumenorum animi ad vindicandas suas terras sunt erecti.

Eum sequutus est fabula alia italis versibus scripta ab ipso conventus praeside, *Romulus Augustulus;* cuius argumentum, etsi de nostra ruina memor atque tristissimum, pergratum tamen evasit, quippe omnino Romanum. Res enim est de conatu extremo Romuli pro vindicando imperio a barbaris; at dum agitat cum Alanis foedus, Odoacris advenit legatus, qui regem docet eius consilia cognita, et eum ad mortem invitat, qui sese, de re romana desperans, sumpto veneno, perimit. Connectitur fabulae musica delectatio: sunt enim digno cantu, more Graecorum, plura interpretata, quae Guido Zuccollius scripsit, lusit autem Olga Pinto.

Supremi in scaenam iterum ecce Rumeni, qui gentis carmina alia optime recinuere, qui ludos gymnicos more Graeco et Romano iterarunt. Res non facile dignis laudibus celebranda, quippe quae animorum curae corporum curam desponsatam habeat, ut maiores voluere, penes quos perfectio nulla erat nisi constarent in viro mens sana in corpore sano.

A. COSTAGGINI.

AULA CAPITOLINA

CUI AB HORATIIS ET CURIATIIS NOMEN.

Si quis ex Capitolii summa platea descendat, sinistrorsum aedes habebit, in quibus aditialis sessio Latinorum coetus congregata est. Facies ex porticu atque ex superimposito uno ordine fenestrarum constat; at, quae Bonarrotius elegantissime delineaverat, Iacobus *del Duca*, qui aedes exstruxit, aliquantulum deturpavit, addito podio in prospectu nimiisque ornamentis ad fenestras appositis. In vestibulo simulacra divi Iulii atque Octaviani Augusti ingredientem quasi consalutant; atrium est porticu praecinctum, ubi plura disposita sunt pretiosae antiquitatis sculpta fragmenta tum aerea tum marmorea, signorum ingentium reliquiae, pedes, capita, manus. Est autem inter cetera lectissimo scalpro perpolita lucta quaedam equi atque leonis, quam ex Almonis fluminis aquis erutam Michael ipse Bonarrotius instauravit.

At gradus cum ascenderis, quae regio splendore a sinistris patent, ad parvam aream perveneris, ubi sculptae circum pendent tabulae quatuor Marci Aurelii fastos praebentes. Inde geminatam graduum seriem superabis, ut novos iterum eiusdem Caesaris triumphos marmore effictos admireris.

Iamque per amplissimam portam domum ingrederis, quae a « Conservatoribus » nomen habet, hoc est a magistratibus illis, qui de curialibus rebus praecipuam curam gerebant, una cum patricio viro, qui Senatorio titulo curionis munus administrabat.

Aulam, cuius prospectum damus, quod ibi Latinorum coetus aditialis sessio habita est, Arpinensis eques pinxit, saeculo XVIII ineunte. Praecipuae Romanarum originum vicissitudines in parietibus circum collustrantur, at tantis memoriis haud digna artificis peritia, ut vera fateamur, videtur. Sunt Romulus Remusque Martis proles a Faustulo pastore ad ruminalis fici pedes suscepti; est Romulus pater deducens aratro sulcum, qui sacra limina urbis condendae signaret inviolanda; est Sabinarum puellarum raptus; Numa patet rex cum Vestalibus virginibus hostias mactans; Romanorum cum Veientibus ardet pugna, hinc Mettio Fufetio, inde Tullo Hostilio acerrime digladiantibus; est denique Albanorum Romanorumque duellum sive pugna trigemina, cui ab Horatiis et Curiatiis nomen aeternum, unde datus quoque huic aulae titulus, quod forsan huius facinoris pictura ceteris pulchrior.

Reliquae enim conatibus quibusdam parum concinnis ét ampullis, ut iam ea aetate insueverat, pictae apparent; memorandum praesertim Arpinatem illum eas perfecisse ab itinere reducem, quod Lutetiam susceperat, cum immutandum sibi picturae modum autumasset, quo consilio in peius corruit.

Attamen monumenta emicant bina simulacra pontificum heic in capite, ibi in pedibus aulae posita eaque maxima, marmoreum alterum, alterum aeneum. Albus ille Urbanum effingit octavum domo Barberinia a Berninio summo artifice sculptum, cui splendidissimus Mecoenas pontifex, ut vulgatum est, exstitit; niger alter Innocentium decimum praebet domo Pamphylia, quem Algardus fuso aere edidit. Utraque moles ingenti, et magnifica et regali pompa et splendore sculpta, aulam hinc et inde quodammodo dominari videntur...

LAELIUS.

Prospectus Aulae Capitolinae, cui ab Horatiis et Curiatiis nomen.

DE LATINA ELOQUENTIA

IN ARCHIGYMNASIO TAURINENSI (1).

Quum anno saeculi superioris octavo et nonagesimo supra millesimum, sub exitum mensis marialis, multi Christi Nominis mortales Augustam Taurinorum peterent, ingenuarum artium visendarum gratia ad rem sacram potissimum pertinentium, quae ad Valentinianum Viridarium patebant, Rex Umbertus I, e religiosissimo Augustae Domus sacrario « Sindonem », hoc insigne Iesu Christi Redemptoris Nostri monumentum, propalam venerandum proponi iussit.

Hac opportunitate arrepta, Vincentius Lanfranchius, vir latinis litteris apprime eruditus, doctrina, christianis moribus illustris, qui probus semper maluit esse quam videri, Ioannis Bernardi Vigi poematium *de Sindone Taurinensi* ex editione principe diligenter descripsit, ut peregrinationem sacram obituris, iisdemque latini sermonis non ignaris, libenter offerret. Sic poeta sacer sibi posset tribuere, parce quidem detorta, quae Horatius sibi auspicatus canebat:

Non omnis moriar, multaque pars mei
Vitabit libytinam.

Vigus autem, devexa iam aetate, cum illi qui capita fortunasque Gallorum dominabantur, infesta opinionum novitate populos sollicitando, nihil quietum in finitimis paterentur, a regibus, pro quibus antea caput obiectare paratus esse videbatur, miserrime rebellavit. Vixit inaequalis et parum sibi constans! Tunc igitur ad arma concursum est, et diu quidem Mars anceps fuit, sed postmodum Galli suos fines egressi, si quae belli incommoda priorum ducum fraude acceperant, continentibus hostium cladibus ulti sunt. Et nos ipsi, qui Italiae otium robore et fidelitate militum tuebamur, quadrienni dimicatione defessi, accepto victore, in alienam civitatem concessimus.

Quam varia, quam praeceps rerum series!

Ut enim feralis ille dies illuxit, qui ultimus Regi Allobrogo fuit, et lues illa virorum impotentium exorta est, qui cuncta luctu et moerore implerent, mirum est quot Cleones turbulentis concionibus, horrido cultu et capillati urbes circumibant, multitudinis auram captabant. Dolendum sane quod Vigus, qui regni potius ruinis obrui debuisset quam locum uspiam fortunae concedere, beneficiorum oblitus, res novas, quae Subalpinos attriverunt, perpetuis in caelum laudibus extollebat.

Quo nomine cum primum Napoleo, copiarum dux Gallicarum, Italiam celerrimis victoriis lustravit, in quo summa omnia praeter animi moderationem fuerunt abunde, Vigus, iam non regius, haec alacri animo depromsit:

O, qui triumphis tot merito et plagas
Signasti, et arces, et fluvios tuis
Undique clarus, maxime Heros,
Consilio metuende et ense!

Cum vero mox ipse in Aegyptum perrexisset, et nostri, rebus prospere gestis, hostes Gallos expulissent, consilio manuque Alexandri Suwarow, supremi foederatorum ducis, ei Augu-

(1) Cfr. an. VI, num. VI,

huiusmodi. Sed et blandissimae et mansuetissimae oves habent lanam, qua repellant frigora hyeme, cooperiant reliquiis nidorum interiora volucres, homines vestiantur.... Ne quaeras ulterius; habes enim in gossypio eadem. Res non homines latuit, puto, iam ab exordio, ubi primum ovina vellera in filum deduci coepta sunt: magna enim inter lanam et gossypium similitudo; at gossypium longe mollius lana, ac delicatum longe magis. Hinc non modo susceptum ad opus, sed praehabitum quoque velleribus credo; nam aspera mulieribus lana saepe oculos urit; non idem gossypium. Adde quod leviori opere, leviori negotio comparetur, telasque suppeditet magis plicabiles, et minus graves. Atqui - historiam sequor, quam scitissimi homines de gossypio narraturi constituerunt - procul esse a dubio videtur gossypii usus ferme tribus abhinc annorum millibus. Gossypium autem tres abhinc annorum millia, victorum sequens morem, agmina sua per universum terrarum orbem non modo explicuisse dimissa, sed quaedam constituisse quasi castra et stationes, ex quibus sensim excursitans novas regiones invaderet, primum incursione quadam iucunda, advelitationibus tantummodo; posteaquam vero favorem populi erga se concitasset et convertisset, illico occupare omnia, feliciter in occupatis assidere, dominatione denique potiri; et, quod mirabile est, nulla invidia, aemulatione nulla; nam saepissime icto foedere, pronuba fraude, avaritia pronuba, modo lanae, modo lino faustissime copulatur. Ego quidem, si omnia ad veteres retrahenda essent mores, nescio, gossypio reiecto, quibus gregibus preces admovendae essent de caelo demissuris, ut indumentis necessariis humano generi, vel saltem iis, quae necessaria putantur, non impares essent.

India utraque gossypii patria pluribus argumentis adstruitur, tum quia sponte ibi nascitur, tum quia nullis, aut ferme nullis infortuniis ibi patet, conspirantibus una caelo soloque. Quod igitur ibi commodum et opportunum erat, viatores, mercatores, peregrini deportarunt in eas praesertim regiones, ad quas vel redibant qui exsules olim vel commeabant ad utile negotiatores. Praecipua igitur oppida fuerunt quot erant in Perside, et ante Persidem in Mesopotamia; non enim eximiis huiusmodi spoliis Assyrii reges, neque Chaldaei, neque post hosce Persae caruissent. Quamobrem gossypium sequi eas gentes visum est, quae maximum obtinuerunt imperium, haud aliter ac si esset triumphalis tabula deferenda penes currum victoris.

Nec rem indignam fide narramus; ubi enim Graecia praestitit praevaluitque Asiae, gossypii devehitur usus in Graeciam, a qua una cum ceteris, quae ad effoeminandos fortissimorum animos, ad labefactandas robustissimorum vires pertinebant, gossypium Romani acceperunt, ita ut, circa primordia secundi post Christum saeculi, Italia retia subtilissima ad coercendos matronarum suarum crines ex gossypio conflata iniquo pretio acquireret. Cuique obvium et perspicuum est illa considerare, quae necessario fuere Bysantii, ac tota, quanta circum, regione, quo delatum imperium est.

At medio aevo, quod dicunt, Arabum praevalentibus agminibus et undique exundantibus, et ubique insidentibus, gossypium, quod cum ipsis peregrinabatur, easdem regiones incolere ac dominari coepit, quas ipsi incolerent ac dominarentur. Hinc in Siciliam ab Oriente demigravit, hinc in Hispaniam, Caroli Magni tempore, et forsitan longe antea. Certum est octavo saeculo in Hispania fuisse opificia, in quibus ex gossypio telarum genus, quas *fustagneros* appellabant, exstitisse; idque ita verum, ut vel hodie in Italia, praesertim in Sicilia et Sardinia, et in ea Italiae parte, quae ad meridiem pertinet, huiusmodi telarum series *fustagni* adhuc appelletur. Atque circa X saeculum Crucesignatis Europaeis ad recuperandum Christi sepulcrum nec semel nec bis contendentibus, emporium veluti quoddam gossypii in insula Cypro, in Asia proximiore, in Syria erat, ex iisque regionibus mittebatur ad nostras gentes rude, quibus excolebatur et perficiebatur et in telarum usus redigebatur. Puduit autem maiores

4]

SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIIS.

DE RECTA PRONUNCIATIONE LATINAE LINGUAE DIALOGUS.

Vites arboresque translatae degenerant; cur non et sermo? Aquae in fonte suo aliter, aliter in rivis sapiunt: sermonem tu ubique indolem suam servare vis? Non potuit, et colorem, ut ita dicam, saporemque mutavit, trasfusus in tot gentium canales. Ipsos Italos abiisse in pronunciando a germanitate illa Cicero fatetur, quae in Romanis (1). Praenestinos Plautus irridet verba quaedam vitiose efferentes: in nobis barbaris horum nihil sit? Qui iam inde sub initia, ut opinor, rectam pronunciandi lineam firmiter numquam institimus, et magis ab ea excidimus post mixtionem et influxum tot gentium barbararum. Gothi, Hunni, Vandali inserti nobis; nec vitium aliquod sermoni fecerit haec contages? Magnum. Praesertim cum non perambularint haec loca, sed insederint, et, ut Romani, arma sua pariter intulerint, mores, linguam. Hoc modo interfuit quod mansio eorum minus diuturna; itaque non pronuntiatio tantum per eos corrupta sonique verborum, sed ipsa verba. et facta ex varia illa faece miscella quaedam et nova lingua. Hinc Italica ista originem suam habuit, hinc Gallica et Hispanica, in quibus Latii vestigia clara vides et semen prisci ortus. Igitur Festus iure scripsit: " Latine loqui a Latio dictum est; quae locutio adeo est versa, ut vix illa eius pars maneat in notitia ,,. — Ego hic interpellans: - « Hoc ne Festus? - inquam. - Et iam tum illo aevo ita desita prisca lingua? Vix, Murete, fides ».

— « Mihi hoc fidum - inquit -. Et ante mille annos in usu et via fuisse italicum hunc sermonem scio, languido aut emortuo latino. Argumentum mihi ex narratione, quae in *Historia Miscella*, de rebus sub Mauritio imperatore gestis. Ait: " In exercitu cum animans cecidisset, clamante quodam TORNA, TORNA, FRATER, universas copias in fugam versas ambiguo illo vocis ,,. Agnoscis clare Italismum in iis verbis (1). Et alterum firmius, ab instrumento quod Lutetiae in bibliotheca regis adservatur. Transactio eo continetur Stephani tutoris cum Gratiano pupillo, scripta anno Iustinianaei imperii trigesimo octavo, et scripta hac vulgari lingua. At si sermo ipse romanus periit, qui ambiges de sono? Id est de re fragili ac flexili et ad omnem occasionem fracta frangi. Sed enim sermonem e liberis iterum instauravimus. Ita. Sed qua arte istum? Non enim scribitur aut pingitur, nec hauriri eum fas, nisi a viva voce. Quid verba facio? Sponsione provoco, ni tam corrupta hodierna pronuntiatio ista sit, ut si quis e veteribus togatis illis prodeat et nos audiat et vix verbum capiat e denis meis verbis. Sed expatior fortasse. Rem aggredior, et calcare incipiam has spinas. Tu penulam mihi, Lipsi, das? »

— « Quid ita? » - inquam.

— «Ut serio grammaticum agam, - ait - et ea me velem in has puncturas. Nam, ne nescias, veterum grammaticorum ille mos penula vestiri, Martianus Capella docte et scite ingerit; qui libri III initio grammaticam suam in Senatum deorum ingressam describit " penulatam ,,. Augustinus in I *Confessionum* ab hac ipsa caussa, minutos istos magistros dixit penulatos: " Quis autem penulatorum magistrorum audiat aure sobria ex eodem pulvere hominem clamantem: Fingebat haec Homerus, etc. ,, Et iam, apud magis priscos, advocati et causarum actores prodibant in hac veste. Tacitus, sive Quinctilianus, in eo de caussis corruptae eloquentiae: " Quantum humilitatis putamus eloquentiae attulisse penulas istas, quibus astricti et velut inclusi cum iudicibus fabulantur? ,, Bene " astricti et inclusi ,,, quia talis illa ipsa vestis. Stricta inquam, corpus ambiens, et velut pressim includens. Ideo somniorum peritus ille interpres angustias et timores nunciari vult angusta ea veste..... » (2).

— « Euge! beas his sermonibus, - inquam. - Doces et dicis ore alio nondum dicta. Sed pergisne celeri hoc pede? »

— « Imo clementer nos volo, Lipsi, - ait -, et κατὰ ποδὸς βάσιν ».

Simulque silentio aliquo interposito, sic coepit: — « Age, age; sperno iam carceres et serio ingredior in ludicrum hunc Circum. Vere ludicrum. Grammaticum enim sacrum ordior, et fio cum Aristophanaeo Socrate ἱερεὺς τῶν λεπτοτάτων λήρων. Me quidem iudice, ista nugae; sed tamen difficiles subtilesque nugae. Et bene ille (1) in hac re,

Fronte exile negocium
Et dignum pueris putes:
Aggressis labor arduus.

Sed et nugae fortasse utiles; si id saltem pervinci possit, ut non in lucem solum ista veniant, sed in usum: dignitas certe et splendor per ea concilietur latinae linguae. Sed Deus et fatum hoc viderint: tu praetor mappam mihi iam misisti. Pronunciatio, Lipsi, de qua agimus, a me definitur: " recta et legitima verborum expressio per sillabas litterasque ,,. Rectam, capio eam, quae antiqua. Valet quidem in omni re Fabianum illud: " Vetera maiestas quaedam et, ut sic dixerim, religio commendat ,,; hic maxime, ubi nihil tenes nisi tenes priscum usum. Ratio aut acumen quid te adiuvent? Iaceant in hac parte necessum est; et frustra aliquis a se sapiat in lingua, quae peregrina tota et aliena, in qua una veri via, olim tritam viam vidisse. Tu advena et novus si in italica hac, praeter ipsos Italos, praesipias aliquid, aut praecipias: risum nobis iure debeas. Pariter barbari, si in latina. Dixi " per sillabas litterasque ,,, ut duplicem eam ostenderem " elementarem ,, et " accentualem ,,. Illam appello, quae in notis ipsis litterarum exprimendis cernitur; hanc, quae in sillabis apto tono ac modulo attollendis, sive deprimendis. In his enim duobus tota pronunciatio posita. Ordiar ab elementari igitur, et decursa ea transibo ad accentus. Elementa sive litterae (etsi Priscianus distinguit, et illa proprie dici de sono litterarum vult, has de figuris sive notis) viginti tria Latinis. Ea divisa in duas classes, vocalium et consonarum; quibus addo et tertiam diphthongorum, quae ex vocalibus mixtae. Omnes eas, certe plerasque, aut male a nobis efferri aut mutile, hoc docebo; tu attende: ego de vocalibus vocalis primum ero, quae quinque sunt, A, E, I, O, V.

(Ad proximum numerum).

I. LIPSIUS.

(1) Cic., *De oratore*, III.

(1) *Torna* Italis est *Verte*, aut *Redi*.

(2) ARTEMIDORUS, lib. II

(1) Terentianus Maurus.

EX POLONIA.

De novis musicae artis operibus.

Alias in *Voce Urbis* gavisi sumus quod magnificae aedes Varsaviae musicae et cantus artibus fuissent dicatae. Semper quidem aliquid novi, semper aliquid nobile illae aedes, *Philharmonia* quae nomen accepere, nobis praebent, sed nondum quidquam in iis resonavit, quod cum novissimis diebus ante Pascham elapsis posset comparari. Vestras unus, nostras alter aures musicae et cantus amantium rebus suis religiosis, musica et cantu perplexis, iucundissime mulserunt: Laurentius ille Perosi, nobilissimis iam operibus insignis, et Eugenius Gruberski, plocensis, iuvenis quidem et extra patriae fines adhuc paene ignotus, sed et ipse magnam qui excitat spem futuri.

Prior mentes animosque novissimo « oratorio » suo, quod Moyses inscribitur, tanta affecit admiratione tantaque inflammavit voluptate, ut ter opus suum semperque frequentissima multitudine audiente repetere sit coactus. Quae terna certamina ipso auctore dirigente sunt facta, qui neque ipse ob dulcem successum summo gaudio gratissimoque animi motu caruisse videtur; nam inter primum et alterum certaminis musici diem, recentem cantum, qui ab eo « Benedictus » est inscriptus, hic Varsaviae inspiratus composuit eumque cantum statim in altero certamine, mora inter primam et secundam « oratorii » partem interposita, cantator Kaschman, ipso auctore ad organum comitante, est modulatus.

Itaque tribus certaminibus cum Varsaviensibus summum oblectamentum peperisset nobilissimus vester Perosi, ardentissime laudatus muneribusque honorificis donatus « valete » nobis dixit.

Posterior post discessum eius Gruberski ille item religioso certamine musico animos nostros recreavit. Cuius opuscula, quamquam dimensione modestiora, omnium tamen laudem haud parvam meruerunt; alterum carmen erat P.M. Leonis XIII « Ineuntis saeculi auspicia » cantu et musica exornatum, alterum hymnus « Domine salvum fac » ab eo compositus, a virorum choro decantatus. Utrumque opus etiam auctore ipso dirigente venustissime est exhibitum. Valete.

Varsaviae Pol. postr. id. April.

IOSEPHUS WABNER.

DE GOSSYPIO.

Altiora perspicienti naturalis historiae singulare quoddam apparet, quo in multitudine rerum asseritur unitas, in unitate multitudo, in aperta discordia rerum subest concordia latens, ac dum inter se omnia diversa videntur, commune tamen aliquid habent, quo non modo inter se belle conveniant, sed in idem conari et ferri consensu mirabili videantur. Itaque non sine voluptate magna admiramur, quae in mari sunt, in terris eadem iterari; quae in piscibus, eadem in quadrupedibus instaurata; quae in germinantibus, eadem in animantibus restituta. Quanta florum varietas in agris! Quantum decus in coloribus! Quae gratia! Qui nitor! Ubi in oceani profunda descenderis, non minora reperies a corallis ad uniones, a conchiliis ad mullos, ad medusas, ad nautilos, ad sexcenta. Mirabe risne ingentem elephantium molem? Numquid minora sunt, quae

> . . . . *turbant immania cete*
> *Pectoris impulsu syrtes; fremit undique pontus?*

At quod mirabilius est, in germinantibus nonnulla habentur quasi ad exemplar eorum, quae sunt in animantibus constituta. Habent nonnullae plantae liquorem, qui cito apparet ubi corticem incideris, sicuti sanguis ubi pellem ferieris in animalibus effluit, neque minus hoc effluit, gratissimus viatoribus sitientibus. Habent animalia nonnulla atrocem indolem, sanguinariam rabiem.... Cave, lector, ab iis plantis, quae praesertim in Africa interiore sunt, et *lianae* appellantur; illigant, serpentium more, rapidissimae, celerrimae, et eodem tempore, quo membris haerent, sanguinem sugunt usque ad ultimum. Araneae muscas, *muscipula sensitiva* muscas alligat, et exhaurit. Habent virus viperae, crotalus, aspides.... Ne mireris; idem praestant et fortasse vehementius *upas*, aconytha, cicutae, ranunculus sardonicus, et sexcenta

39]

FABULAE SELECTAE FONTANII

A IOANNE BAPT. GIRAUD LATINE REDDITAE

PASSIM RETRACTATAE A FRANCISCO XAV. REUSS.

CXV. — FALCO ET CAPO.

Blandis saepe sonis te lactat perfida lingua;
At tu ferre pedem, quo rogat ipsa, cave.
Quam risere canem, solitum fugisse vocantes,
Non adeo stolida mente fuisse reor.
Cenomano cuidam, caponum ex ordine, civi
A domino fertur dicta repente dies.
Sistere se capo iussus fuit ante tribunal,
Pinguis ubi gaudet dicere iura coquus.
- « Pulle, veni! - mellita sonat vox iure peruncti -
Pulle, veni! lepidus te cupit ecce coquus. »
At fugit alatus, vis quem secreta, culinae
Fumosum limen ne terat ipse, monet.
Ornaturus erat, recubans in lance nitenti,
Magnificam coenam: quod patet ille decus.
Huic igitur falco, venandi doctus in arte:
- « Audin' iussa tui, stultior ales, heri?
Exemplis iam disce meis, ad verba magistri,
Seu volitare procul, sive redire domum.
Te nunc ille vocat: surda tune aure laboras,
Voce licet domini tota culina sonet? »
- « Audio - sic trepidus capo -; lateri sed herili
Adstare armatum conspicor ense coquum.
Talibus illecebris nec anas capietur; at oro,
Parce iocis; sinito, me celerare fugam.
Si quot capones vidi, tot et usque videres,
Falco, falcones triste subire veru:
Non me culpares vertentem terga, tyrannus
Cum mihi blandiloquus colla secare parat. »

CXVI. — FELES ET MUS.

Noctua triste canens, mustela maligna, rapaxque
Feles, et sorex rodere texta celer
Annosam pinum coluere putremque quaterni,
Alter in alterius vivere damna sagax.
Saepius his pinum repetentibus, arte dolosa,
Rusticus obtendit, nocte favente, plagas.
Egreditur, praedae succensa cupidine, feles
Quodam mane, dies vix ut oborta micat.
Quae superest, noctis caligo retia celat,
Ruris quae cultor callida nexuerat.
Incidit in laqueos venatrix, gutture capta,
Quae, quo plus satagit, stringitur inde magis.
Frendet et exululat rabiosa; citusque tumultu,
Musculus accurrit, gaudet et immodice,
Saevum cum pedicis haerentem conspicit hostem.
Tum feles supplex poscere muris opem:
- « O mihi - singultat - mihi tu carissime frater,
Cuius amicitiam promeruisse reor,
Affer opem, bone, nodosas ut rumpere possim,
Me quibus implicuit sors male fida, plagas.
Plus ego te reliquis adamavi muribus unum,
Plus oculis solitus te coluisse meis.
Nec farisse tibi me taedet: quin ego reddo
Dis grates, in te quod mihi tantus amor.
Relligiosa Iovi modo fundere vota parabam,
Qualia mane pius solvere felis amat,
Cum mala vincla meum guttur strinxere: salutem
Iupiter at nostram credidit ipse tibi.
Hos igitur, quaeso, nodos corrode tenaces. »
Cui mus: - « Quae merces huic erit officio? »
- « Perpetuo tecum - sic feles - foedere iungar;
Hocque tuos hostes insequar ungue libens.
Noctua quamprimum dabitur mustelaque leto,
Utpote quas video non bene velle tibi. »
- « Talia - mus mutit - cane tu mendacia bardis;
Per me non fugies, bellua dira, necem. »
Haec in verba sui repetit mus limina tecti;
At mustela minax haud procul inde sedet.
Flectit iter; sed fit bubo truculentus eunti
Obvius; ex omni parte pericla premunt.
Mus igitur, leviora ratus discrimina felis,
Captivam properat rursus adire feram.
Unum post alium secat omnes ordine nexus,
Ultima dum collo stuppea vincla cadant.
Rusticus hac ipsa, qui rete tetenderat, hora
Advenit, et quadrupes carpit uterque fugam.
Haud ita post, murem cum feles forte videret
Adstantem foribus sollicitumque metu:
- « Huc ades - exclamat - mihi da fraterna sorori
Oscula; quid? tenuis mutua basiola?
Haec me non modice tua diffidentia laedit.
Hostis sumne tibi, foedere iuncta pio?
Uni post superos tibi vitam debeo: mene
Immemorem tanti muneris esse putas? »
- « Immemorem vero - sic mus respondet - atrocis
Mene tui censes moris et ingenii?
Gratum ferre animum felem num foedera cogunt?
Nutat, nec durat nata timore fides. »

CXVII. — TORRENS ET AMNIS.

Spumiferos torrens, saxo delapsus ab alto,
Volvebat fluctus rauca sonantis aquae.
Qua ruit unda, stupent homines pecudesque; viator,
Huc quem duxit iter, stat, pavet, itque retro.
Ecce subit qui fert gemmas mercator et aurum,
Improba latronum quem manus insequitur.
Territus in flumen se proripit, alveus ut iam
Praedones inter seque fragosus hiet.
Comperit esse minos tantum vanosque tumultus;
Quippe, metum praeter, nil capit inde mali.
Hinc tamen egressum pergunt urgere latrones,
Amnis et emergit, qui secat arva, norus.
Lene fluit rivus, placidique soporis imago
Promittit facilem per vada tuta viam.
Ripa iacet plana hinc, plana illinc, ardua nusquam;
Aequore sub vitreo mollis arena nitet.
Vectus equo, vir tentat aquas, vitatque latronum
Sicas, at liquidam non fugit ille necem.
Hanc nec eques potuit, nec equus depellere nando;
Cogit utrumque Charon regna subire Stygis.
Ira minax te clamosi ne terreat hostis;
Condita sed tacito terreat ira sinu.

(Ad proximum numerum).

SOCIIS ET LECTORIBUS COMMENTARII NOSTRI HUMANISSIMIS.

Neminem vestrum fugit quanti momenti fuerit Latinitatis Conventus primum Romae congregatus, unde et Latinitas et ipse Commentarius noster, — qui, uti promiseramus, et videre vobis fuit, in primis ordinibus decertavit, — novas sibi vires auxerunt. Atqui semina ne incassum fuerint iacta! Oportet enim ut omnes qui Latinitatem vere colunt atque procurant arctius inter se ac nobiscum iungantur. Neque verbis aliis opus est *Voci Urbis*, Sociorum benevolentiam in dies experienti, ut rem iterum iterumque commendet, utque rationes suggerat, quae facilius ad optatum finem adducant. Id tantum monitum volumus, nos fasciculum huius anni IX, Conventus gentium acta primum latine scripta continentem, plurimis exemplaribus typis mandasse, ut quam maxime diffunderetur, eaque cuique petenti cessuros exiguo pretio Libellae unius (Doll. $\frac{1}{4}$; Marck 1; Rubl. $\frac{1}{2}$; Coron. 1) pro denis fasciculis.

PER ORBEM

WILHELMO Caesare per Italos discurrente atque messem plausuum colligente, pergunt intrepidi filii Germaniae fortissimi novam vicissim parare patriae gloriam. Narraverunt enim vulgaruntque his diebus, doctores quatuor ex militia, qui ad polare iter australe profecti fuerant, Kerguelen in insula hibernia posuisse; Enzerberger vero, virum doctissimum, qui tanta ad rei exitum felicem contulerat, vita esse functum ob nimios labores, quos, doctrinae studio captus, suscipere non dubitaverat.

Hunc dum virum clarissimum, media in gloria fato correptum, effuso fletu lugemus, Marconium nostrum redeuntem in patriam fauste feliciter summa laetitia excepimus. Vix enim dicere est quanta multitudo populi viro clarissimo Romam attingenti obviam cucurrerit et quantis plausibus aula stationis maximae resonuerit. Quinimo eo auctus est populi favor, ut iam a parato curru equos solverint, ipsi se ultro despondentes brachio et humeris quasi triumphali more domum pertracturos virum. Quae quidem signa, ni fallimur, argumenta sunt novae aetatis atque novae mentis hominum. Iam enim quae pompae olim bellorum victores manebant, manent hodie summos disciplinarum alumnos, qui non in necandos, sed in iuvandos fratres omnem ingenii aciem, vim omnem laboris contulerint.

⚜

Quid iam? Pax firmior evadit in dies post frequentia itinera regum maximorum Imperatorumque; modo Hagensi illi coetui atque tribunali supremo domus addita est a Niciensi regulo illo ditissimo, « aedes pacis » vocata, ubi sit profecto carissimae deae veluti domicilium, ubi legati omnium gentium in unam eamdemque contendant metam, ut populos a bellis omnibus toto nisu deterreant, ut ad servandam concordiam multopere conspirent. Erunt ibi pacis musea, erunt bibliothecae, erunt quoque armorum omnium simulacra, ut, subiecta ex re, viri doctissimi quid inde sit detrimentum futurum apte dimetiantur, et aequalibus enarrent. Atqui confidimus de re tam utili omnes esse edocendos sermone omnibus pariter apto; latino dicimus, quem in recenti coetu aptissimum conserendae quoque omnium amicitiae ligamen est animadversum.

⚜

Ecce immo nova pompa, eaque auspicata feliciter, ut campanariae turri Venetae insigni iterum extollendae primus lapis poneretur. Ea aliquid novum conferre visa est et ipsa ad hanc, de qua omnia novissima agunt, pacem et amicitiam foedere consacrandam amico. Si enim adfuere, ut ius erat, ex Itala regia domo principes, italusque Studiorum Curator, adfuit quoque et Gallus Chaumié, quem audiverunt Itali gestientes de amicitia dicentem inter utramque gentem feliciter restitutam. Interea Eduardus, Anglorum rex, ecce ab aemulis, qui videbantur, Gallis Lutetiae non sine gaudio populi acceptus... At iam mihi videor discurrenti per orbem et potissimos eventus colligenti, maiora carmina ausurus quam modestum laborem deceant. Ea tamen fuit feliciter ipsa factorum natura unde laetari mihi, quod perraro contigit, hoc ipso ab itinere fas fuerit.

⚜

Ponam modo, extremum laetitiae huius signum, epulas, quas in summo Palatio latinarum gentium legati una discumbentes celebravimus. Dignum immo nostra concordia censeo ponendam heic lapidem, ubi ipse ferro scribam quae dedit custos Augusteae domus tardis nepotibus edenda. Chartula cuivis discumbenti tradita ita monebat:

COMITIUM · ROMAE · INDICTUM
LITTERIS · ET · ARTIBUS · LATINIS
VINDICANDIS.

Sedebat ad latus chartulae optime delineatus rubro colore Genius loci in columnae rudere, qui singulos ita adloqui videbatur:

SACER · SUM · CUSTOS
AUGUSTORUM · DOMUS
INTER · PALATINA · RUDERA
AMPHITHEATRUM · FLAVIUM · VERSUS
XI KAL · MAIAS · AN. MDCCCCIII
DIE · NATALI · URBIS
HOC · VOBIS · PARAVI · CONVIVIUM

Iusculum. — Pulmentum laganis iocinoribus, gallinarum aedinis, cerebellis. — Lumbos vitulinos cum pisis nostratibus. — Asparagos butyro madidos. — Pullos assos cum lactucis — Ofellas. — Laudensem caseum. — Poma.

Cynthianum merum, Horatianum Graecum ex dono Sebastiani Apostolici, Conelianum effervescens ad propinandum.

Potionem e faba arabica.

Quae ut ea die, numquam obliviscenda, profuerunt praesentibus, ita hodie reliquis sociis qui participes epularum per carmina super impressa facti sunt, ad commune studium prosint.

VIATOR.

VARIA

Donum singulare.

Trahit sua quemque voluptas. Atque hac, et singulari quidem, tracta nuper est matrona quaedam, quae Neo-Eboracensi bibliothecae donum dedit... Quomodo vocabo? Nuncupabone involucrum, illud quoddam, quo mille circiter chartulae cenarum prandiorumque notis et obsoniorum nomine singulorum inscriptae enunciantes continetur? Age; nuncupabo. At involucrum hoc sigillis signatum est, neque cuiquam fas erit ea rumpere et intus legere, antequam quinquagesimus huius saeculi adventet annus. Tunc aperietur, et qui vivent, scient quid maiores eorum in Sinis, in Moschis, in Pannonia, in Britannia, in Italia, in Iapone comederent ineunte saeculo...! O caput Antyciris!

Maxima vaporitraharum.

Machina haec immanis apud Anglos est, et ad unguem apud Societatem, cui nomen *Great Western Railroad.* Decem rotis imponitur, ex quibus geminae sex. Rotae moventes diametrum m. 2,04 habent; cylindra barbatos habent m. 7,62 oblongos, diametr. m. 1,50 in media. Superficies cacabi ignibus patentis exstat metr. qu. 222. Fragore annuntiatur in ferreis axibus a decimo chilometro. Velocitas, impetus, vehementia, potentia vix credibiles.

P. d. V.

nostros ea ab exteris comparare, quae e solo suo videbant optime germinare; itaque in Siculis primum, deinceps alibi ita crevit industria gentium, ut vel in ipsa Germania non absurde XV saeculo gossypium coleretur. Turcae in peninsulam, quae a «Balkanis» dicitur, plantam hanc intulerunt. Sinensium regna, Indis proxima iam ab inde, neque multo post quam inventum et in usus communes gentium redactum est, gossypium praeripuerunt. Saeculo autem XIV circiter, magna sedulitate in hoc Seres incumbebant, atque e Sinis in Coream, in Iaponenses insulas processit. In Asiaticas regiones, in finitimas insulas, in Australiam delatum est; ubique enim invenitur. At quo delatum tempore fuerit ignoramus.

Item dicendum de America; nam et in Mexico, et apud Peruvianos, et apud Brasilienses gossypii usum, culturam curamque nostri, qui primum illuc appulerunt ex Europa progressi, invenerunt. At primi illi nescio qua de causa prohibuerunt impediveruntque quominus indigenae et colerent et uterentur; verumtamen brevi, forsan usu et praestantia cognitis, concesserunt, pristina restituerunt, ac praeconio quodam sunt prosecuti *gossypium Barbadense*.

Verum XVIII saeculo maxime in America invaluit, ubi homines machinas adstructas gossypio texendo, in fila deducendo, carminando impensius dederunt. Helias Whitney machinam confecit, qua lana gossypii seminibus mundaretur. Hinc longe facillime reliqui labores; accesserunt quae vapore moverentur inventa; mora non fuit quominus gossypium Americanum rude omnes civitates Europae compleret. At aestuante Americano bello inter eos, qui de servitute retinenda vel abiicienda nigritarum atrociter pugnabant, in foederatis Americae septemtrionalis civitatibus ferme nulla gossypii colendi cura fuit, atque inde caritas et inopia rudis lanae Europaeas gentes premebat, quae proinde in Italia, in Hispania, in Mauritania, in Algeria, in Natali, in Queenslandis restaurandam gossypii culturam, vel invehendam et constituendam curarunt. Nec res alio cecidit ac speraverant. Sed, peracto bello, conciliata pace inter se, Americanae gentes iterum intermissa susceperunt, et quia minoris vendebant et venditabant, nostros negotiatores omnes ad sua converterunt. Non tamen ita ut ab Aegypto et a centro Asiae omnia removerint; quapropter manet his regionibus decus adhuc et utile, sed exiguum utrumque; nam America praebet in gossypiacis 70 %, quod quidem fortassis et crescet quia et illic institutae sunt machinae ad conficiendas telas gossypiacas, quae longe minoris quam nostrae venales aguntur.

Quid vero fiet si America gossypium omne rude sibi vindicaverit, nec vendere Europaeis voluerit, vel tali vectigali oppresserit, ut nullimode emi possit?

P. ALEXIS.

ANNALES.

Macedonica seditio — Africana bella — Sinenses res — Regalia pacifica itinera.

PESSIMAE, eaeque in dies gravissimae Macedonum res. Ex improviso enim quod tamdiu latuerat odium in Turcas exarsit, Saloniki per vias prorumpens, atque clades, incendia, ruinas portans.

Missiles globos ignita pulvere potentissima refertos, quem a δύναμις vocant, in publica aedificia perduelles iecere; ita ut Turcae ferocissimi, ultionis desiderio incensi, urbis vias discurrant christicolas passim aggressuri, Bulgarosque praesertim, quorum domus lustrant armis, quos captivos centenos ducunt, quorum templa violant, sacerdotes atque episcopos sui iuris faciunt. Quinimo ruere iam eos videras ad omnium christianorum exterminium, nisi ipse Byzantinus rex, ne Europaeae ceterae civitates vim suam interponerent pertimescens, arma continuisset. Attamen augetur per Macedonum fines seditiosorum adrogantia, quorum centuriae huc vel illuc conveniunt, ut Turcas adoriantur; pugnae sic iteratae ad Mitrovitza, ad Benitza ad Carspetitza urbes: fusi plerumque Macedones, at brevi redintegrantur eorum vires, idque certo certius a Bulgaris finitimis, quorum maxime interesse videtur, ut res omnis in pessum ruat. Quare iamiam a Turcarum imperio parari bellum in Bulgaros tradunt; quos si aliquando fuderit restinctam seditionum causam habebit.

*

In Somalum terra resurgit Anglorum fortuna. Manning imperator, facto praelio, Cobbes tribuni legionem a summo discrimine liberavit, atque secum abduxit; quinimo Plunkettii caedem ultus est, nigritas summa clade fundens atque disperdens. In Mauritania autem res sensim conversae videntur ad pacem, quinimo recentissimo nuncio Melilla ab urbe enarrant perduellium ipsum ducem Bu-Hamara sua ipsa inter castra proditoris ferro esse necatum; quae si vera fuerint totum bellum conclamatum dicemus.

*

De re Sinensi innovata cura apparuit cum Russi dicerentur, antequam a Mandtchouria provincia discederent, eas Sinensibus condiciones imposuisse, quae contra foedus commune gentibus recens ictum pugnarent. At obnubilas has voces novi Russorum nuncii inanes fecere, etsi verum sit agi adhuc Russos inter atque Sinenses negotium de provincia illa derelinquenda. Russis tamen non ea mens est, quam calumniabantur, ut ab illius regionis finibus omnia commercia ceterarum gentium prohibeant.

*

Verum supremi horum dierum fasti, hisce non obstantibus belli rumoribus, pacem canunt. Eduardus rex, post Romam, Lutetiam invisit summa comitate exceptus a civibus, ita ut veterem illam invidiam abolere sit visus, et aemulationem, quo finitimae gentes incendebantur. Wilhelmus autem, Germanorum Caesar, Italos, iam a diuturno tempore suae gentis socios, iterum salutavit, ac Pontificem summum in Vaticana arce solemni pompa adivit. Non facile innueris quae inde maturent fatorum decreta, quae speramus equidem et bona et fausta et cunctis pariter salubria futura.

POPLICOLA.

PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS.

In Anglia habita disceptatio de summa expensarum in novum annum eroganda, praesertim pro bellicis rebus. Vectigal autem novum frumento impositum ob Transvaalianum bellum.

In Argentina republica iterum sessio utriusque coetus inaugurata est Roca praesidis oratione, qua laudati sunt atque enumerati conatus, quibus paulatim gens omnis ab infelici conditione erecta est, et suas opes et suum nomen firmavit, ita ut fausta futurae aetatis auspicia illuceant.

In Hungaria de re pecuniaria non sine gravi tumultu coram municipibus actum; Colomanium Szellium enim, rationem expensarum reddentem, Solongi adversarius acriter de violata lege arguit; illo autem inter tumultuantes legatos frustra sese tueri nitente, intercepta sessio est.

In Iberia electiones ubique habitae ad oratores populi delegandos ad comitia, quorum vero exitus illi praesertim factioni favisse videtur, quae regiae auctoritati adversatur. At Silvela, supremum administrum, rex novo mandato confirmavit.

SCRIBA.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

Prof. ELIA MILLOSEVICH. **Commemorazione del P. Angelo Secchi letta nell'Aula Magna del Collegio Romano.** — Romae, ex off R. Academiae Lyncaeorum, MDCCCCIII.

CARLO LUIGI TORELLI. **La passione di Gesù.** Bozzetti drammatici in versi. — Ex off. Vincentii de Girolamo ad Sancti Severi. MDCCCCIII.

RAFFAELE CIANFROCCA S. P. **Prosodia e metrica della Lingua Greca ad uso delle scuole liceali.** Novissime edid. officina Salesiana, Romae, MDCCCCIII.

De copiosioribus novorum verborum apud Vergilium ordinibus scripsit ROBERTUS MICHELETTI. — Camerani, typis P. Giorgetti, MCMII.

CESARE A. DE CARA S. I. **Di alcuni criteri incerti nella paletnologia, archeologia e storia antica. La scoperta delle tombe nel Foro Romano e il criterio cronologico.** — (Excerptum e romano commentario *Civiltà Cattolica*, ser. XVIII, vol. X, fasc. 1269).

IGNATIUS TORRADE FLOT CORNET. **Cor Iesu praedicandum.** — Romae edid. Desclée, Lefebvre et Soc., MDCCCCIII.

AENIGMATA

I.

Dixit Aristoteles: « Logicae sit regula princeps:
— — — o O o ».

KANDYENSIS.

II.

Sum dux parva viae, cum nox complectitur orbem,
Cynthius et fessos aequore mersit equos:
Ventrem tolle, nihil me mollius esse videbis;
Ventri *iunge caput*, durius esse nihil.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

S. AMBROSII DE OFFICIIS LIBRI TRES.
(Edid. I. Tamiettius).

Aenigmata an. VI, n. VI proposita his respondent:
1) Venenum; 2) Agesilaus.

Ea rite soluta miserunt:

E. Burg, *Argentorato*. — Rich. Malotta S. I., *Brzozów*. — Petr. Garrone, *Pezzana ad Vercellas*. — Georg. Maurer, *Bonna*. — F. Arnori, *Mediolano*. — Benvenutus e Foro Cornelii, *Faentia*. — Car. Stegmüller, *Sabaria*. — V. Hertel, *Mendhusio*. — Petrus Tergestinus. — Guil. Müller, *Monachio*. — Ant. Lassota, *Sutrio*. — Collegium Scholarum Piarum *Stellae*

Sortitus est praemium

PETRUS TERGESTINUS,
ad quem missum est PETRI ANGELINI opus, cui titulus

LOLLIUS
SIVE
DE PROVECTA LATINITATE.

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, iurisperitus.

ROMAE — Ex officina *Pacis* Phil. Cuggiani.